

ПРАВОПИС И ИЗГОВОР НОВОЦРКВЕНОСЛОВЕНСКОГА ЈЕЗИКА
(језика који је данас у Богослужбеној употреби код Православних
словенских Цркава) У СРБА)

А а азъ (аз) – увек се чита као: а.

У понеким страним речима, пише се после *ї* уместо *а*: Бивліа (мада се све чешће може срести и: Бивліа), Єзекіа, Озіа, Иліа, Ніколаіа, Аллиліа; и у свим тим случајевима се чита као: ја – Библија, Језекија, Озија, Илија, Николаја, Алилуја.

У понеким речима, иако „а“ није написано, код Срба се чита и изговара (то је тзв. **непостојано „а“** – више о томе ниже): воскре**с**лѣ, м**з**да, м**г**ла, т**м**а (тѣ**м**а), избав**в**лѣшесѣ, воск**к**ѣ, мер**т**вѣ, Пет**т**рѣ, Пав**в**лѣ, Алѣксандрѣ, Іаков**в**лѣ, кораб**б**лѣ - читамо увек као: воскрес**а**л, м**а**зда (= награда, плата; сравни: одмазда), м**а**гла, т**а**ма (са изузетком када је у питању број 10.000, када се и чита: **т**ма – сравни: тушта и тма), избав**а**лѣшесја, вос**а**к, мер**а**в, Пет**а**р, Пав**а**л, Алѣксанд**а**р, Јаков**а**лѣ (Јаковљев – придев), кораб**а**лѣ (брод), и сл.

Б б вѣкы (буки) – чита се увек као: б.

В в вѣди (вједи) – чита се увек као: в.

Г г глаголь (глагољ) – чита се увек као: г.

У понеким речима страног порекла (грчког), испред: г, к, х и ѕ; г се чита као „н“ (као што је то и у грчком језику, где се *γ* испред *ε* и *ι*, чита као: „је“ и „ји“, па се од туда удваја да би изговор управо био „г“, тако се на пример име: **Г**еор**г**иос, (Георгије, Ђорђе, Ђурађ; код римокатолика: Јурај) чита као: Јеорјиос, или у дијалекту: Јорјос): нг – **а**н**г**елѣ - **а**н**г**ел, нк – Па**н**кратіи - Па**н**кратиј (лично име – Панкратије), нх – Ке**н**хреѣхѣ - Ке**н**хрејех (име града).

Д д добро (добро) – чита се увек као: д.

Є є єсть широкоє (широко јест) – на почетку речи: чита се као: „је“: **є**сть – **ј**ест; **є**го – **ј**ето; **є**лісаветѣ – **ј**елисавет(а); **є**лісей – **ј**елисеј; као и иза самогласника: писані**є**мѣ – писан**ј**ем; путі**є**хѣ – пут**ј**ех; творені**є**мѣ – творен**ј**ем, са изузетком код **појединих** речи страног порекла, када се и на почетку речи чита као обично „е“ (јер се такав изговор ових речи

усталио међу Србима): **Е**ва – **Е**ва, **Е**ваггеліе – **Е**вангелије, **Е**пископъ – **Е**пископ, **Е**гѣпетъ – **Е**гипет, или пак у словенској речи: **Е**да – **Е**да (= е да; да не; зар не; да ли; међутим; такође словенску реч: **Е**два – читамо: **ј**едва (= једва, тек).

На свим осталим местима унутар или пак на крају речи, чита се као обично е: **ж**ѣны – **ж**ѣни (= жене, Номинатив – Именитељни множине); или пак: **т**ѣбѣ – **т**ѣбѣ (= тебе, Генитив – Родитељни једнине од личне заменице другог лица једнине – **т**ы; као и: **м**ѣнѣ, **с**ѣбѣ).

ПРАВОПИС: Дакле, као што смо показали, широко јест се увек пише на почетку речи (када се, осим код изузетака које смо навели чита као „је“). Унутар или пак на крају речи, пише се у одређеним случајевима, када је то граматички нужно, како би се разликовали облици једнине од истих таквих облика у множини или двојини (када се обично чита као: е, осим у примерима које смо горе навели, углавном после самогласника, или пак када умекшава „л“, па је тада „ље“ – **п**о**л**ѣмъ – **п**о**л**ѣм (= пољима – Датив – Датељни множине, за разлику од: **п**о**л**ѣмъ – **п**о**л**ѣм, што је Инструментал – Творитељни једнине = (с') пољем); или пак: н, када га читамо као: ње – **к**о**н**ѣмъ – коњем (= коњима – Датив множине; за разлику од: **к**о**н**ѣмъ – **к**о**н**ѣм (с'коњем) – Инструментал једнине). У понеким књигама, уместо широког јест, ради означавања множине или двојине, може се срести и акценат: **к**о**н**ѣмъ).

За уочавање правила када после **ѣ/ѣ**, треба изговарати: **л**, а када **лѣ**; или пак: **н** или **њ**, најбоље је применити лични осећај за савремени србски језик. Дакле, када се та слова у споју са **ѣ/ѣ**, у србском изговарају као: **лѣ** или **њѣ**, тада ћемо их тако читати и у црквенословенском, што је јасно из примера које смо навели, док код речи где таквог умекшавања нема у србском, неће их бити ни у црквенословенском: **п**лѣмѣни (**п**лѣмѣни) – **п**лѣмѣни (= два племена, Номинатив – Именитељни двојине); **п**лѣмѣни – **п**лѣмѣни (= племену, Датив једнине)... **им**ѣнѣмъ – **им**ѣнѣм (= именима, Датив множине); **им**ѣнѣмъ – **им**ѣнѣм (= (са) именом, Инструментал једнине; о томе ниже).

У следећим примерима, **ѣ/ѣ**, читају се као „е“, а разлика у писању једног или другог постоји ради разликовања истих облика једнине и множине (двојине): **ѣ**чѣникъ – **ѣ**чѣник (= ученике, Генитив – Родитељни

множине); **ученикѣ** – **ученик** (= ученик, Номинатив једнине); **Церкви** – **Церкви** (= Цркве (две Цркве), Номинатив множине и двојине); **Церкви** – **Церкви** (= Цркви, Датив једнине).

Дакле, у истим облицима за једнину или пак за двојину и множину, у једнини користимо уско јест – **ѣ**, а у двојини и множини пак, широко јест – **ѣ**.

ѣ **ѣ**сть **уѣ**скоѣ (уско јест) – Никада се не пише на почетку, већ искључиво унутар или пак на крају речи, тако да постоји само мало слово. Све горе наведено за „широко јест“, важи и за уско. Дакле, чита се најчешће као обично србско „**е**“, осим у горе приказаним случајевима, које ћемо овде поново приказати, али са другим примерима:

ѣ/ѣ се чита као „**је**“:

а) када стоји иза било ког самогласника: **моѣ**ѣ – **моје**ја; **спасениѣ**мѣ – спасен**ије**м;

б) када је реч састављена од предлога и речи која почиње самогласником широким јест (**ѣ**): **ѡѣ**ѣ + **ѣ**мѣю = **ѡѣ**ѣмѣю – об + **је**мѣю = об**је**мѣю (= обухватам, обузимам);

в) када **ѣ/ѣ** долази иза данашњих сугласника: **л**, **н**, али не у свим случајевима, већ само у онима где су то **л** и **н** у старословенском представљали самогласнике (само **л** јер **н** у старословенском није било самогласно), или се пак иза њих налазио јотовани самогласник: **хвалениѣ** – хва**ље**ни**је** (у старословенском се писало: **хвалѣниѣ**); **Господне** – **Господње** (у старословенском: **Господѣниѣ**); **глаголѣши** – глаго**ље**ши (ст.сл. глаго**лѣ**ши). Сви ови случајеви у: именицама, придевима и заменицама, најбоље се уочавају према србском говорном језику, где уместо свих таквих **л** и **н** стоји: **љ** и **њ** (**љь**, **њь**): хва**ље**н, **Господње**, **ње**га и сл.

У понеким речима, као и код „**а**“, иако „**е**“ није написано, ми га приликом србског читања изговарамо (што се тиче читања „**непостојаног е**“, овде правило није толико изричито као за „**непостојано а**“, дакле, може се и не прочитати, мада је у духу србскога језика његово читање). то је тзв. **непостојано „е“**: **сожжениѣ** – со**жеж**еније (= са**жеж**ење, спаљивање), **жжениѣ** – **жеж**еније (= **жега**, **ужег**), **пожжениѣ** – по**жеж**еније (=спаљивање, по**жеж**ење), **прилпнѣти** (прилепнути = прилепити, прионути уз нешто; чврсто стајати); то је тако звано „**непостојано е**“. И овде нам је од помоћи лични осећај за србски језик,

јер тамо где се ово „**е**“ изговара у србском, изговараће се и у новоцрквенословенском језику (приликом србског изговора, док га Руси на пример, неће изговарати, као што неће изговарати ни „непостојано **а**“).

Ж ж живѣтѣ (живјете) – чита се увек као: ж.

Ѕ ѕ ѕѣлѡ (зјело) – чита се увек као: з (у старословенском је то била африката – сливени глас: дз).

З з землѡ (земља) – чита се увек као: з.

И и иже (иже) – чита се у основи као: и; међутим, иза самогласника као: ји – твои тво***ји***, небесни***ји*** – небесн***ји***, и сл.

Када се и нађе иза л и н (исто као и „**е**“), у појединим случајевима, читаћемо га као „**љи**“ или „**њи**“: по***ли***, во***ли***, ко***ни***, Господ***ни*** – по***љи***, во***љи***, ко***њи***, Господ***њи***. Ово зато, јер су све овакве речи у Номинативу једнине меких основа: по***ле*** – по***ље***, во***ла*** – во***ља***, ко***њ*** – ко***њ***, Господ***ењ***, Господ***нл*** – Господ***ењ***, Господ***ња***. Такође, најбољи начин за распознавање када „и“ умекшава „л“ и „н“ и претвара га у „љ“ или „њ“, јесте ослањање на говорни србски језик, у коме се ово умекшавање такође врши и готово је исто ономе у старословенскоме језику, те нам је србски стога поуздан показатељ по овом питању.

Й и краткоѣ, йотированноѣ (и кратко, јотовано); у црквенословенској азбуци не представља посебно слово, али смо га ми из практичних разлога овде поставили.

Када ово „и“ представља издвојен глас сонант – што је у данашњем србском језику сугласник „ј“, тада му се дода *слитнаја* (врахија) – **̣** : **й** те се тада чита као „ј“: кра***й***, Свѣтѣ***й***ш***й***, ра***й***: кра***ј***, Свјатје***ј***ши***ј***, ра***ј***. Ово слово се по правилу не може налазити на почетку, већ искључиво унутар или пак на крају речи. Сви изузетци (као на пример: *йотированноѣ*), новијег су датума и страног су порекла. У руској азбуци, ово је данас посебно слово и назива се: „кратко и“.

І і и (и) – чита се као: и. То је заправо „дуго и“– грчко „јота“(ι).
Уведено је

у словенску азбуку по угледу на грчи алфавит. Пише се:

а) углавном у страним речима: *Іисѡсъ*, *Илїа*, *Марїа*, *Нїколаи*,
Фарїсей;

б) испред јотованих самогласника: **Крѣпкѣѣ**, **спасенѣѣ**, **прѣлти**, **повелѣнѣю** – Крјепк**иј**, спасен**ије**, при**јати**, повељен**ију**;

в) у неким словенским речима: **вѣно** – **вино** (за разлику од: **вина**: вина – узрок, кривица, изговор за нешто; **вѣнѣ**: увек, једнако, непрестално), **вѣноградъ** – **виноград**, **мѣръ** – **мир** (свет, космос; за разлику од: **миръ** – мир, тишина; **мѣро** – миро, миришљаво уље).

У понеким речима, када се **ѣ** нађе после **л/н**, када су они јотовани, читаћемо их у таквим случајевима као: „**лѣи**“/„**нѣи**“: **волѣѣ**, **велѣѣ**; **ближнѣѣ**, **Господнѣѣ**, **горнѣѣ**, **днешнѣѣ**; дакле, читаћемо: **болѣј**, **велѣј** (мада се већ уобичајило и: **вѣлиј**); **ближнѣј**, **Господнѣј**, **горнѣј**, **днешнѣј**...

Код понеких речи, углавном страног порекла – најчешће код имена која се пишу на почетку са: **ѣ**, **ѣ** – читаћемо их са почетним: „**ја**“, „**је**“, „**јо**“, „**ју**“; по овом правилу, требало би и – „**ји**“, међутим, ту се уобичајило да се изговара само обично „**и**“: **ѣѣръ**, **ѣѣквѣъ**, **ѣѣрѣсалимѣъ**, **ѣѣреѣ**, **ѣѣрархѣъ**, **ѣѣваннѣъ**, **ѣѣсѣфѣъ**, **ѣѣда**; дакле, све ове речи изговараћемо: **Ја**(ј)ир, **Ја**ков, **Је**русалим, **јереј**, **јерарх**, **Јо**ан, **Јо**сиф, **Ју**да; док ћемо име нашег Господа: **ѣѣсѣъ**, изговарати: **И**сус, као и **ѣѣзраилѣ** (**ѣѣраилѣ**)...

К к како (како) – увек се чита као: к.

Л л лѣѣѣ (лѣѣѣѣ) – основни изговор му је као: „**л**“; такође, изговара се и као: „**лѣ**“, и то испред прејотованих и меких вокала (види под **ѣ**, **ѣ**, **и**); овде дајемо само неке основне примере, за додатне види: „Додатни примери“ на крају текста :

а) л испред **ѣ/ѣ** када је оно јотовано и чита се као „**лѣѣ**“ код свих именица меких основа (основе на ***јо** и ***ја**): **полѣѣ** (Номинатив једнине, ***јо** основе средњег рода); највећа помоћ нам је лични осећај за србски говорни језик: **полѣѣмѣъ** (Инструментал једнине), **полѣѣмѣъ** (Датив множине), **волѣѣ** (Ном. једн. ***ја** осн. женског рода): **волѣѣю** (Инструментал једнине), **волѣѣю** (Генитив и Локатив двојине), **землѣѣ** (Ном. једн. ***ја** осн. жен. р.): **землѣѣ** (Вокатив једнине), **землѣѣю** (Инстр. једн.), **землѣѣю** (Ген. и Лок. двој.)...

Људин: прост човек, лаик; **ЛЮ**дъ: народ), **ЗЕМЛЮ**, **ПОЛЮ**, **ВОЛЮ**, **СОБЛЮ**сти (соб**ЛЮ**сти: сачувати, испунити, заштитити, заклонити, држати, чувати)...

д) Л испред **Ѧ**, **УВЕК** се чита као – „**Ља**“: **ЛѦДВІѦ** (**Ља**двие-ја: **ЛѦДВІѦ** – Ном. множ. – бедра, бокови, кукови, слабина, бубрези; сравни: леђа), **ЛѦДИНА** (**Ља**дина: ледина, сува-необрађена-запарложена земља), **ЛѦЩА** (**Ља**шча: леђа, сочиво), **ЗЕМЛѦ**, **ВОЛѦ**, **ПОЛѦ** – Ген. једн. (пѦ**ЛѦ** – Ном., Акуз. и Вок. множ. и двој.)...

ђ) Л испред **Ѧ**, некада се чита као: „**Л**“, а некада као: „**Љ**“; за шта нам такође помаже лични осећај за србски говорни језик. Овде треба рећи да се иза свакога **л** у старословенском језику по правилу (постоје и изузеци), када се оно нађе испред самогласника, писао полуглас: Ѧ/Ѧ. Могло би се рећи, да у свим оним случајевима, где је то „**л+Ѧ**“ у савременом србском дало: „**о**“ - ради**Љ**>ради**о**, или је пак остало само „**л**“, читаћемо управо „**л**“, а у осталим случајевима као „**Љ**“ :

1) као „**Љ**“ углавном на крају именица мушкога рода ***јо** основа, као и код њихових изведеница, као и придева од њих насталих: **БЛАГОДАТЕЉ** (благодате**Љ** – добротвор, који добро даје), **БЛАГОДѦТЕЉ** (благодјете**Љ** – добро дело, добротворство; **БЛАГОДѦТЕЉНИЙ**), **ДОВРОДѦТЕЉ** (добродјете**Љ** – врлина; **ДОВРОДѦТЕЉНИЙ**)...

2) као „**л**“ углавном на крају именица женског рода ***и** (и) основа, као и од њихових изведеница, као и придева од њих насталих: **ПЕЧАЉ** (печал**л** – туга, мука, жалост, увреда, брига, старање; сравни: печалба; **ПЕЧАЉНИЙ**), **МЫСЉ** (мисал**л** – миса**о**, помиса**о**, циљ, решеност, намера)...

Такође, **Л + Ѧ = Л** и у неким другим речима, углавном сложеницама и изведеницама испред наставака: **ПОЉЗА** (по**л**за – корист, оно што помаже, оно што вреди; понекад се може чути и: по**љ**за), **ѦШЕЉНИКѦ** (отше**л**ник – монах који живи сам, одвојено, пустињак – **анахѦритѦ**, грчки, монах који се повукао у пустињи да се посвети посту и молитви), **КАДИЉНИКѦ**, **КАДИЉНИЦА** (кади**л**ник-ца – кади**о**ница)...

3) у неким пак речима, **Л + Ѧ = „ла“**: **ЉВОВѦ** (**ла**вов – **ла**вов, **ла**вљи, од: левѦ), **ЉНАНИЩЕ** (**ла**њанишче – **ла**ниште, поље које је било под **ла**ном, од: левѦ), **ЉСТЕЦѦ** (**ла**стец – **ла**жов, **ла**жа, варалица, обмањивач, од: левѦ)...

е) у неким речима, иако иза **л** не стоји нити меки полуглас, нити пак неки од јотованих самогласника, читамо га као: „**љ**“: волшій (болшиј – највећи, најважнији, најглавнији, од: волій = већи; суперлатив од: великъ, велій); произволный (произволниј – слободан, добровољан, по собственој вољи, жељи)...

М м мислѣте (мисљете) – увек се чита као: м.

Н н нашъ (наш) – основни изговор му је као: „**н**“; такође, изговара се и као: „**њ**“, и то испред прејотованих и меких вокала (види под **е**, **е**, **и**):

а) н испред **ѣ/ѥ** када је оно јотовано и чита се као „**ње**“ у падежним наставцима именица меких основа (основе на ***јо** и ***ја**): конѣ (конѣ – Номинатив једнине, ***јо** основе мужаскога рода); највећа помоћ нам је, као и код „л+е“, лични осећај за србски говорни језик: конѥмъ (Инструментал једнине), конѥмъ (Датив множине), вонѣ (вонѣ – Ном. једн. ***ја** осн. женскога рода = мирис, кад, миришљава трава; сравни: воњати): вонѥю (Инструментал једнине), вонѥю (Генитив и Локатив двојине)...

н + **ѣ/ѥ** чита се као: „**не**“, у свим оним случајевима (као и код: **л**) када то **н** није јотовано и то на свим оним местима где је то и у говорном србском језику тако (или пак код оних речи које се у србском више не употребљавају, где би то по природи србског језика тако било): волезнѥнъ (болезнѥн – болестан, болан, пострадао, слаб, немоћан), внезапѣ (внезапѣ – одједном, изненада, неочекивано; прилог), днѥсь – данас, у садашње време; прилог)...

б) н испред **и/ї** када је оно јотовано и чита се као: „**њи**“, такође код свих именица и придева меких основа (основе на ***јо** и ***ја**), код анафорске заменице 3. лица; и овде нам, као што смо то већ нагласили, помаже лични осећај за србски говорни језик: кони (Лок. једнине, односно: кѡни – Акуз., Вок. и Инстр. множ.), вни (Ген., Дат. и Лок. једн. односно: вни – Ном., Акуз. и Вок. множ. и двој.), сѣ нимъ (с'ѣним), кѣ нимъ (к'ѣним)...

н испред **и/ї**) чита се као: „**ни**“, у свим оним случајевима (као и код: **л** + **ѣ/ѥ**) када то **н** није јотовано и то на свим оним местима где је то и у говорном србском језику тако: внзмолвникъ (безмолвник – усамљени пустињак, отшелник, човек који се удаљио од светских сујета, ћуталица),

изНИцати (изНИцати, излазити, исклијати), искоНИ (искоНИ – од искона, од памтивека, испочетка, одувек, одавно)...

в) Н испред **Ѣ**, **УВЕК** се чита као – „**ње**“: **нѢ**сть (**ње**ст – „не јесте“ – није, нема, не значи; **нѢ**сть Свѣтъ, **ѡ**коже Ты Господи Боже мой – нема Светог (нико није Свет), као што си Ти Господе Боже мој!), **нѢ**дро (**ње**дро – њедро, прса, наручје, загрљај, залив), **нѢ**которій (**ње**коториј – неки, некоји), **нѢ**что (**ње**что – нешто)...

г) Н испред **Ю**, **УВЕК** се чита као – „**њу**“: **нЮ** (**њу** – въ **нЮ**же – в'**њу**же – у њој), ГосподнЮ (Господњу), помнЮ (помњу – памтим, сећам се), вечернЮю (вечерњуу – вечерњу)...

д) Н испред **Ѧ**, **УВЕК** се чита као – „**ња**“: **нѦ** (**ња** – њих, Акуз. множ. од: он, они), покланѦемсѦ (поклањајемсја – пклањамо се, клањамо се), ГосподнѦ (Господња), бронѦ (броња – оклоп)...

ђ) Н испред **Ѣ**, некада се чита као: „**н**“, а некада као: „**њ**“; за шта нам такође помаже лични осећај за србски говорни језик.

1) као „**њ**“ углавном на крају именица мушкога рода ***јо** основа, као и код њихових изведеница и придева: конѢ (коњ), огнѢ (огањ), ГосподенѢ (Господењ – Господњи), на нѢ (на њ' – на њ', на њега); што се тиче речи које унутар себе имају **Н** + **Ѣ** = **њ**, могли бисмо рећи да их је веома мали број, те небисмо погрешили и ако их не би тако прочитали. Но, ипак, издвојићемо неке: кераменѢникъ (керамењник – лончар, грнчар, керамичар – *кераменѢ; но ову бисмо реч сасвим исправно могли прочитати и: кераменѢк; сравни: кремен камен – *кременик, *кременичар), код осталих речи, овај случај се обично среће у Инстр. множ., када га, у зависности од изговора у србском језику читамо као „**н**“ или пак „**њ**“: конѢми (коњми – са коњма; али се у књигама среће и: конѢми, конѢми), каменѢми (камењми (може и: камењами, камењими) – (с') камењма, (с') камењем – Дат. и Инстр. двој. од: каменѢ (камѢ) каменѢ)...

2) као „**н**“ углавном на крају именица женског рода ***и** (и) основа, као и од њихових изведеница, као и придева од њих насталих: жизнѢ (жизан – живот), волѢзѢнѢ (болезан – болест, бол, страдање, боловање), пѢсѢнѢ (пјесан – песма)...

е) понекада се ово **н** чита као: „**њ**“, иако иза њега није написан нити меки полуглас, нити пак неки од јотованих самогласника: оу**н**шій (у**њ**шиј – бољи, од: оу**н**е – боље; компаратив од: влагій = добар)...

ж) У неким придевима, који су по пореклу од партиципа, а партиципи су заправо глаголски придеви. Они обележавају пратећу радњу и тренутну особину када се о томе говори. Чим нека особина постане стална тада је реч прави придев. Како би се то назначило употребљавају се „**удвојено NN**“, дакле: **возбра**н**ый** партицип – борећи се за некога у одређеном тренутку; док: **возбра**нн**ый** , **возбра**нн**ый** (возбра**н**иј – који се борио за некога, јесте стална особина – придев – онај који се увек бори за некога; **возбра**нн**ой** **Воеводѣ** – (Теби изабраној) Војвоткињи Која се борила за нас – Богородици; храбар),

возбранѣ, **возбрана**, **возбрано** = партицип претерита пасива неодређеног вида – **возбраный**, **возбранаа**, **возбраное** = парт. прет. пас. одређеног вида + **ный**, **аа**, **ое** = **возбра**нн**ый**, **возбра**нн**аа**, **возбра**нн**ое** = придев одређеног вида; **благодарств**ен**наа** (благодарств**е**наја – (песме) благодарствене, захвалне; дакле, песме настале благодарећи за нешто)...

о **онѣ** (оу**зко**е) (уско он) – Никада се не пише на почетку, већ искључиво унутар или на крају речи, те стога нема великога слова: **мо**лити, **ча**до. Чита се увек као: „о“.

У понеким речима, као и код „**а**“, и „**е**“, иако „**о**“ није написано, ми га приликом србског читања изговарамо. То је тзв. **непостојано „о“**: **ви**хрѣ (ви**х**ор – вихор, ветар), **в**вести (в**о**вести – увести: и не **в**веди насѣ во **ис**кѣшеніе – и не **в**оведи нас во искушеније – и не уведи нас у искушење), **в**вѣрити (**в**овјерити – поверити некоме нешто, предати), **вѣ** **в**ышнихѣ (**в**о **в**ишних – на висинама), **с**славима (**с**о **с**лавима – заједно слављеног), **с**ѣци (**с**осјешчи – сасећи), **сѣ** **с**обою (**с**о **с**обоју – са собом)...

оо (**о**, **оо**) **онѣ** **широ**кое (широко он), најчешће се пише на почетку, а понекад и унутар речи, обично у сложеницама: **о**тацѣ, **пра**о**т**ецѣ.

п **п** **по**кой (покој) – увек се чита као: п.

р **р** **р**цы (реци) – увек се чита као: р.

С с слово (слово) – увек се чита као: с.

Т т твердо (тврдо) – увек се чита као: т.

Оу оу оу или оникъ (у или оник) – увек се чита као: у. Пише се искључиво на почетку речи, а никада унутар или пак на крају (када се пише: ѝ). Настао је према грчком диграму: ου (омикрон и ипсилон):

оуповати.

ѝ (ѝ) оукъ (ук) – увек се такође чита као: у. Пише се искључиво унутар или пак на крају, а никада на почетку речи (када се пише: оу), те тако нема ни великога слова: кѝповати, вижѝ.

Ф ф фертъ (ферт) – увек се чита као: ф.

Х х хѣръ (херѣвимъ) (хјер (херувим)) – увек се чита као: х.

Ѡ ѡ отъ (от) – увек се чита као: „от“. Ово је лигатура (спој од два слова) од: ѡ и т: Ѡ негѡ; ѡтврати лице свое...

Ц ц цы (ци) – увек се чита као: ц.

Ч ч червь (черв) – увек се чита као: ч.

Ш ш ша (ша) – увек се чита као: ш.

Щ щ ща (шча (шта)) – увек се чита као: щч: Животворѡщѣй Троицѣ – Животворјащѣј Троиције – Животвореѡј Троици.

Ѣ ѣ ѣръ (тольстоѣ) јер (дебело) – данас нема гласовну вредност. Пише се искључиво на крају речи у именицама, придевима, заменицама, бројевима, глаголима, неких прилога, предлога, везника, узвика, тврдих основа: рабѢ (раб, именица *о основа), добрѢ (добрѡ, придев неодређеног вида), сынѢ (син, именица *у основа), женамѢ (женам, Дат. множ. ж. р. *а основа), азѢ (аз – ја, лична заменица 1. лице једн.), онѢ (он, анафорска (лична) зам. 3. лица једн.), единѢ (једин, број), зовѢтѢ (зовѢт, 3. лице једн. през.), родихѢ (родих, аорист, 1. лице једн.), звалѢ (звал, партицип претерита активни – други), ѡнюдѢ (отњуд, прилог за место), вѢ, сѢ, кѢ (в', с', к', неизведени-самостални прилози), вслѢдѢ (вслѢд, изведени прилог), тѢмѢ (тјем, закључни везник), охѢ (ох, узвик)...

У понеким сложеницама, уместо Њ, пише се тзв. апостроф **пајерак** – ⁴: **__**в⁴Ђуродѣти (об’јуродјети (може и: обојуродјети) – полудети – **в**Ђуродѣти), **в**Ђадениѐ (об’јаденије – преједање, прождрљивост, ждерање – **в**Ђадениѐ), **в**Ђазати (об’јазати – обавезати, обавити – **в**Ђазати), дакле, усталило се правило да се Њ никада не пише унутар, већ само на крају речи; такође, оно се никада не пише на почетку речи, те за њега нема великог слова...

Ы еры (јери; тврдо и) – код Срба се **данас увек** чита као: **И**: **ты** – **ти**; код Срба се овај глас још пре XII изједначио са обичним „и”. Сматра се да му је првобитни изговор био сличан данашњем изговору код Руса и Пољака: **бы**ть, **бү**с – бити, постојати (**б’у**ит’). По правилу, не пише се на почетку речи.

ПИШЕ СЕ:

а) ради разликовања речи: **вы**ти – **ви**ти (бити, постојати – бити, тући),

б) увек после слова **Ц**: **рц**ы,

в) у појединим облицима множине за разлику од једнине: **мѡжы** (Акуз. множ.) – **мѡжи** (Лок. једн.),

г) после **К**, **Г**, **Х** – по парвилу, никада се не пише **ы**, већ обично **и**...

Ь ерь (тѣнокѐ) јер (танко) – без гласовне вредности, у руском изговору умекшава сваки глас уз који се нађе, а у србском само **Л** и **Н**, не увек, већ само у одрђеним случајевима када су они јотовани. Показатељ нам је говорни србски језик. Дакле, тамо где је у србском „**ль**” и „**нь**”, читаћемо их тако и у црквенословенском. Не пише се никада на почетку речи, већ на крају и унутар. Уместо њега се у новоцрквенословенском никада не пише апостроф пајерак.

ПИШЕ СЕ:

І – НА КРАЈУ РЕЧИ: **Господѣ**; **пѡтѣ**; **печалѣ**:

а) ПРОМЕНЉИВЕ врсте речи: (именице, придеви, заменице, бројеви, поједини глаголски облици и поједини облици партиципа):

1) именице: меких промена, на крају у Ном., Акуз. и Вок. јед., меких основа м. рода осн. на „*јо”: **ко**нѣ (**оу**чите^лѣ, **цар**ѣ) и осн. на „*и”: **Господѣ**, **пѡтѣ**, и ж. рода осн. на *и: **печа**лѣ и **жиз**нѣ – **печа**л, **жиз**ан, које по овој врсти нису умекшане танким јером; читамо их: **печа**л, **печа**ли; код именица ж. рода са основаом на сугласник:*р: **мати** (**матер**ѣ), као и VI врста сугласничко-самогласничка ж. рода на *ы/ѣв (ū/ǔц): **церковѣ**

(некада у Ном. једн.: **црѣкѣ**), код имен. меких *ја основа ж. рода: **земла**: у Ген. множ.: **земль** (зема**ль** = земаља)...

2) придеви неодређеног вида: синь (си**ль** = плав), присвојни придеви: **Господень** (Господе**ль** = Господњи), **Јаковль** (читамо: Јаков**аль** = Јаковљев)...

3) заменице: лична (анафорска III лица): **онь**: у Акуз. јединице: **нь** (нпр. кроза-**ль**; у **ль**; за **ль**); придевска општа заменица: **весь** (сав)

4) на крају бројева: пѣтъ, шестъ, седмъ, осмъ, девѣтъ, десѣтъ...

5) глаголи: IV *и презентске врсте типа: **видѣти** у императиву 2. лица јединице: **виждь, даждь, гаждь** (= види, дај, једи); **помоћни глагол есмь, есть, сѣтъ**, помоћни глагол **выти: вытъ** – у аористу – 2. и 3. лице јединице...

6) код партиципа: б-а) презенте активног (неодређеног-краћег вида) у Акуз. једн. мушког рода; као и у Ген. множине сва три рода: **глаголющъ... б-б)** код партиципа презенте пасивног (трпног): **плетомь** (онај што се, или што га: плету)...

в) НЕПРОМЕНЉИВЕ врсте речи: прилог: **днесь**, предлог: **внѣтръ** (внутар – унутра), везник: **сирѣчь** (тако рећи – то јест)...

II – УНУТАР РЕЧИ: Безначалъный, ельма, вонъже:

а) у коренским слоговима: **льсть** (**ла**ст, **ле**ст=превара обмана), **мольба** (мо**ль**ба)...

б) у деловима речи иза корена:

1) код именица: а) често у Инстр. множ. меких промена: **коньми** (ко**ль**ми), **пѣтъми** (путми)... **б)** испред наставка именица на -ство (углавном после „Л“): **жители-ство** (жите**ль**ство), **предѣстателъ-ство** (предстате**ль**ство)... **в)** испред наставка именица на -никъ (највише после: „Л“): **началъ-никъ** (нача**ль**ник)...

2) код придева: а) испред наставка на -ный (после „Л“): **силъ-ный** (си**ль**ниј), **добродѣтелъ-ный** (добродјете**ль**ниј). За изговор „Л“ или „ль“, треба се управљати по говорном србском језику... **б)** испред наставка на -скій (углавном после „Л“): **ангелъ-скій** (анге**ль**скиј)... **в)** са завршетком на **ль** („Л“ би требало да је увек „ль“ са

наставком **-ный**; али не увек: **земль-ный** (зема**ль**ниј од **земля**), **доль-ный** (требало би: до**ль**ниј, чешће: до**ль**ни, или: доњи), **елень** (јеле**ль** – јеле**ль**)...

в) код **компаратива** код неких се речи не пише танко јер иза: **Л, Н**, али се те речи увек читају са: „**ль**” и „**нь**”: **бол-ший** = бо**ль**шиј (среће се и: **больший** = већи), **меньший** = ме**ль**шиј – ма**ль**и), **оун-ший** = у**нь**шиј – бољи), пише се и: **оунший**...

3) партицип претерита активни први: **избвльсѧ** (избава**ль**сја = избавив се)...

4) код прилога: **кольми** (ко**ль**ми (ко**ль**ми) – колико), **силнь**, **горькь**...

Ѣ ѣ **ѣтъ** (јат) – по правилу **УВЕК** се чита као „**је**”: **вѣкъ** (в**је**к), **дѣло** (д**је**ло); **после „л”:** **л + ѣ = ље** – **послѣди** (пос**ље**ди – најпосле, најзад, потом); **после „н”:** **н + ѣ = ње** – **снѣдь** (с**ње**д – храна, јело); по правилу, ово се слово никада не пише на почетку речи, међутим, због пар изузетака где се оно по традицији пише, постоји и велико слово: **Ѣдениѣ** (**је**деније – **је**дење, возња, путовање), **Ѣдити** (**је**дити – **је**дети – на коњу, возити се), **Ѣхати** (**је**хати – јахати, путовати, возити се)...

Ю ю ю (ју) – **УВЕК** се чита као „**ју**”: **югъ** (**ју**г – југ, јужни ветар, југо: **въ югъ** сѣмъ скврби постныѧ со слезами – в’ **ју**г сјејај скорби постнија со слезами – који сеје у време јужног (топлог) ветра, тј. у време невоља (Степена гласа 7. антифон 1.)), **царю** (цар**ју** – царе, цару – Вок. једн.); **после „л”:** **л + ю = љу** – **полю** (по**љу**); **после „н”:** **н + ю = њу** – **Господню** (Господ**њу**)...

Ѡ ѡ **онъ сѣгѡе** (двоструко он, омега) – **УВЕК** се чита као „**о**”.

ПИШЕ СЕ:

а) у речима које почињу предлогом: **ѡ** – **ѡграда** (**о**града, тор, обор, манастир, **ѡграда небесаѧ** – небеско блаженство), **ѡтай** (**о**тај – тајно); **ѡтъ** – **ѡтъ** – **ѡтолѣ** **ѡтътолѣ** (**о**тоље – **од** тада, од тога времена; сравни: од тале); **ѡбъ** – **ѡбъ** – **ѡбдениѣ** (**о**баденије – преједање, преждеравање, ждерање)...

б) у облицима множине и двојине, како би се ови разликовали од једине: **рабѡмъ** (раб**о**м – Дат. множ. = слугама) – **рабѡмъ** (раб**о**м – Инстр. једн. = (са) слугом), **кѡнь** (к**о**њ – Ген. множ. = к**о**ња; може и: **коней**), **кѡнь** (к**о**њ –

сравни: јавља му се), ѡзѡцѡї (јаздјашчиј – коњаник; сравни: језди на коњу)...

Ѧ Ѧ юсь малый – ѡ (мали јус – ја) – чита се **УВЕК** као „**ја**“: молимъ Ти **сѦ** (молим Ти **сја** – молимо Ти се), СвѦтъ (Св**јат** – Свет), сѦмѦ (сјем**ја** – семе); **после „Л“**: Л + Ѧ = **ља**: зем**лѦ** (зем**ља**), као и **после „Н“**: Н + Ѧ = **ња**: ко**нѦ** (ко**ња**). По правилу, никада се не пише на почетку речи (где по правилу увек стоји: **ѡ**), међутим, постоји неколико изузетака: **Ѧ** (**ја** – Акуз. множ. од: **ѡнъ**, **ѡна**, **ѡно**, који за мушки и женски род гласи и: **ихъ**, а за средњи род у Акуз. множ. се може срести и: **ѡ**), **Ѧзыкъ** (**јазик** – језик – орган за говор за разлику од: **ѡзыкъ** – народ, и то незнабожачки), као и све речи од њих изведене: **Ѧзыкѡгнѡннѡ** – **јазикоогњено** на пример – језикоогњено, у облику-виду огњених језика, прилог), тако да ипак постоји и велико слово...

У старословенском – језику који су уобличио Света Браћа – Кирило и Методије, ово је био носни самогласник-назал предњег реда и изговарао се: **е^н**, у србскословенском, овај глас је постао обично **е**; његова јотована варијанта – јотовани мали јус – **ѡ**, изговарао се: **је^н**, а у црквенословенском, он је добио гласовну вредност – **ја**; у србскословенском пак, он се изговарао као: **је**. Што се тиче вликог јус – **ѡ**, који се изговарао као: **о^н**, како у црквенословенском тако и у србскословенском углавном прешао у: **у**, а његова јотована варијанта – јотовани велики јус – **ѡѡ**, који се изговарао као: **јо^н**, како у црквенословенском, тако и у србскословенском, постао је углавном – **ю** (ју)...

ѢѢ ѡи (кси) – ово слово је преузето из грчког алфавита и представља истоимено слово – **ξ**. Користи се искључиво у речима страног (грчког) порекла: **ѡлѢѡдръ** (Алек**сандар**), **Ѣирѡпотамъ** (**К**ирѡпотам – река, поток, манастир на Светој Гори Атонској). Читамо га **УВЕК** као „**кс**“...

ѠѠ ѡи (пси) – ово слово је такође преузето из грчког алфавита, такође представља истоимено слово – **ψ**. Пише се искључиво у речима страног (грчког) порекла: **Ѡалмъ** (**П**салм, **П**салам), **ѡпокалѡѠїсъ** (Апокали**псис** – Апокали**пса** = Откровење, Пророчка књига Светога Јована Богослова). Читамо га **УВЕК** као „**пс**“...

Ѣ ѡ (Ѣ) ѡита (тита (тета)) – слово које је такође преузето из грчког алфавита, а такође јесте истоимено слово – **θ**. Такође се пише само у речима страног (грчког) порекла: **Ѣѡѡдръ** (**Т**еѡдор), **Ѣѡма** (**Т**ома),

моЛЕНІЕ (Ном., Акуз. и Вок. једнине, глаголска именица ***јо** осн.): моЛЕНІА (Ген. једн.), моЛЕНІА (Ном. и Вок. множ. и двој.), мишЛЕНІЕ (Ном., Акуз. и Вок. једн., гл. им. ***јо** осн.), мишЛЕНІА (Ген. једн.), мишЛЕНІА (Ном., Акуз. и Вок. множ. и двој.), АврамЛЕ (Номинатив једнине; присвојни придев средњега рода: лоно Аврамље = наручје Аврамово, од: АврамЛЪ – Аврамаљ – Аврамов), АврамЛЕмъ (Инстр. једн.), АврамЛЕмъ (Датив множине), глагоЛЕТъ (треће лице једнине у презенту; прави презентску основу од крње инфинитивне основе са додатком **јо** и **је**: *glagol + jom = глагоЛІЖ = глагоЛЮ; глагол + јѣши = глагоЛѢши; глагол + јетъ = глагоЛЕТъ), Авлѣйсѧ (Партицип претерита активни први Номинатив једнине, одређенога-дужег вида – јавивши се, који се јавио; Авлѣкни сѧ – јављеји се, могли бисмо рећи на новосрбскословенском), поставЛЕНъ (Партицип претерита пасивни неодређенога вида, Ном. једн. мушкога рода)...

Дакле, овде смо приказали примере у којима се л + ѳ/ѳ чита као „**ље**“, а такође смо се подсетили разлике у писању самих ѳ/ѳ када је у питању једнина или множина (двојина).

л + ѳ/ѳ чита се као: „**ле**“: ЛѢпѣнь (ЛѢпен – лист; данас у србском језику – нарочита врста хартије: ЛѢпенка), ЛѢстъ (ЛѢст – превара, преЛѢстъ – прелѢст: превара, обмана, лукавство, дражи, чари; ЛѢсти, преЛѢсти (Ном., Акуз. и Вок. множ. и двој.); у старосрбском: лѣстъ – ласт (сравни: сласт, ласка, ласкати), прѣлѣстъ – преласт, преластити), ЛѢци (ЛѢшчи – ЛѢћи), ЛѢмѣшь (ЛѢмѣш – плуг), коЛѢсница (коЛѢсница – кола), коЛѢсе-а (коло) (коЛѢсе-а (коло) – точак, кола, справа за мучење; коЛѢсе-а (Ном., Акуз. и Вок. множ. и двој.)), вѣЛѢлѣпїѣ (вѣЛѢлѣпїѣ) (вѣЛѢлѣпїѣ (вѣликолѣпїѣ): великолепност, вѣЛѢлѣпота, сјај, красота, дивота), поЛѢзенъ (поЛѢзен (у старосрбском: поЛѢзан) – користан; може се чути под утицајем руског говорног језика и: поЛѢзан)...

б) л испред **и/ї**) када је оно јотовано и чита се као: „**љи**“: зѣмЛИ (земЛји – Ген., Дат. и Лок. једн. односно: зѣмЛИ – Ном., Акуз. и Вок. множ. и двој.), кѡрѡвЛИ (кѡрѡвЛји – Лок. једн. односно: кѡрѡвЛИ – Ном., Акуз., Вок. и

Инстр. множ.), оучителѣ, крали (учителѣ, кралѣ – Ном. множ.); глаголи (глаголѣ – императив, друго лице једине)...

Л испред и/і) чита се као: „ли“: глинѣ (глѣан – глѣн, земѣан), изволити (изволѣти – изволѣти, хтѣти, желѣти, изабрати), исцѣлити (исцѣлѣти – исцѣлѣти, излѣчѣти), кѣлѣа (кѣлѣја – ћѣлија; монашка ћѣлија), налѣчникѣ (налѣчник – образина, маска; срани: налѣчѣ), плѣщѣ (плѣщ – шум, метеж, узбуна, бука, вика, узвик, говор; срани: плѣшѣ), плѣнда (плѣнта – цигла, опека)...

ђ) Л испред ъ:

1) као „лѣ“: добродѣлѣ (добродѣлѣ – врлина; добродѣлѣнѣ), волѣтелѣ (волѣтелѣ – љубѣтелѣ), вралѣбѣтелѣ (вралѣбѣтелѣ – вралѣч, чаробѣч; воролѣбѣтѣ, волѣхѣтѣ – волѣх, волѣхѣтѣ), Всѣдѣлѣ (Всѣдѣтелѣ – Створѣтелѣ свега – Бог), Всѣдѣрлѣ (Всѣдѣрлѣ – Свѣдрлѣтелѣ – Бог), полѣтелѣ (полѣтелѣ – давалѣц), ролѣтелѣ (ролѣтелѣ – ролѣтелѣ; ролѣтелѣство – ролѣтелѣство = порѣкло), Спасѣтелѣ (Спасѣтелѣ – Христос, исто што и: Спасѣтѣ), оучѣтелѣ (учѣтелѣ), хлѣнѣтелѣ (хлѣнѣтелѣ – чувар: Ѧггѣлѣ хлѣнѣтелѣ – Ангѣлѣ, Анђѣлѣ чувар; стралѣчар, тамлѣчар, зашлѣтѣчник, бранѣлац; хлѣнѣтелѣство)...

2) као „лѣ“: млѣсѣ (млѣсѣ – млѣсѣ, помлѣсѣ, цѣлѣ, рѣшеност, намерѣ), плѣщѣ (плѣщѣ – метѣк (заправо ради се о древноруском оружју налик на пушкѣ), код Срба, ова рѣч је имала значѣње свѣрале – срани: плѣщѣ), свѣрѣлѣ (свѣрѣлѣ – свѣрѣлѣ, фрула), раслѣ (раслѣ – изданѣк, младѣца, гранѣца, потомѣк; срани: одрасталѣ, отраслѣ – Ѧраслѣ), сѣлѣ (сѣлѣ – мада је могућ и изговор: сѣлѣ – пѣтао; срани: сѣлѣ – у праскозорѣ када петлови почињу да кукурѣчу, мада се у Богослѣбѣним књѣгама чѣшће среће: лѣклѣтѣрѣ, што је грѣчка рѣч (Мт. 26: 34; Марк. 14: 68, 72; Јов. 13: 38)); изузѣтак чѣни рѣч: гѣлѣ (гѣлѣ – губѣтѣк, штѣта, пропаданѣе, расѣп, расхѣд, расѣпанѣе), као и: погѣлѣ (погѣлѣ – погѣбао); тако и у приделѣма: лѣскѣѣ (ангѣлѣскѣѣ – анђѣлѣскѣѣ од: Ѧггѣлѣ), лѣскѣѣ (апостолѣскѣѣ (апостолѣскѣѣ, од: Ѧпостолѣскѣѣ)...

Такође, **Л + Љ = Л** и у неким другим речима, углавном сложеницама и изведеницама испред наставака: кади**Љ**никъ, кади**Љ**ница (кади**Л**ник-ца – кади**О**ница), првосѣда**Љ**никъ (првосједа**Л**ник – „*првоседа**Л**ник – првоседа**О**ник” – председник, старшина, настојатељ братства, поглавар Цркве), престо**Љ**никъ (престо**Л**ник – који седи на престолу, Архијереј-Владика-Епископ), присе**Љ**никъ (присе**Л**ник – који станује до некога, сусед, гост, укућанин, дошљак), печ**а**Љникъ (печ**а**Лник – старатељ, који се брине за другога)...

Н н

а) Н испред **ѐ/є** када је оно јотовано и чита се као „**ње**”: ба**Н**ѡ (ба**ња** – Ном. једн. ***ја** осн. жен. р.): ба**Н**ѐ (ба**ње** – Вокатив једнине), ба**Н**ѐю (ба**ње**ју – Инстр. једн.), ба**Н**ѐю (ба**ње**ју – Ген. и Лок. двој.), свѡзе**Н**ѡ (свѡзе**њ** – сужа**њ** – Ном. једн. ***јо** осн.; сравни и: свежа**њ**, али и: свезан**н**): свѡзе**Н**ѐмъ (свѡзе**њем** – Инстр. једн.), свѡзе**Н**ѐмъ (свѡзе**њем** – Ген. множ.), покло**Н**ѐнїѐ (покло**ње**није – глаголска именица, Ном. једн.; покло**ње**ње, кла**ња**ње, божанско поштовање), испо**л**Нѐнїѐ (испол**ње**није – испу**ње**ње, пуноћа, потпун број, савршенство, богатство); као и код придева који се мењају исто као и именице: си**Н**ѡ (си**њ** – си**њ**, светло плав – Ном. једн. м. р.; придев неодређеног – краћег вида), си**Н**ѐю (си**ње**ју – Инстр. једн. жен. рода), си**Н**ѐ (си**ње** – Ном., Акуз. и Вок. једн. ср. рода; сравни: сиње море); такође и код неких облика анафорске заменице, односно личне заменице за треће лице: ѡнъ, ѡна, ѡно; односно и, ѡ, є (у старословенском: ꙗ), као и релативне заменице: иже, ѡже, єже (који, која, које), када долазе иза неких једносложних предлога: въ, на, ѡ, ѡ, за, къ, съ, додаје им се испред једно **н** које се **обавезно јотује** и изговара се као: „**њ**”: въ **Н**ѐмъ, на **Н**ѐго, ѡ **Н**ѐгоже, читаћемо увек: в’**ње**м, на **ње**го, от **ње**гоже (у старословенском и србскословенском: въ **Н**ѐмъ, на **Н**ѐго); такође и код неких непроменљивих речи: за**Н**ѐ, за**Н**ѐже (за**ње**, за**ње**же – јер, будући да, што, зато што; везник; у старословенском и србскословенском: за**Н**ѐ, за**Н**ѐже), по**Н**ѐ (по**ње** – бар, барем, иако, иако само мало; прилог; у старословенском и србскословенском: по**н**ѐ), по**Н**ѐже (по**ње**же – јер, будући

да; везник; у старословенском и старосрбском: понкѣ), тѣ⁸НЕ (ту⁸ње – забадава, бесплатно, узалуд; прилог)...

Н + **Е/Е** чита се као: „**НЕ**“: НЕдѣгъ (НЕдуг – болест), НЕслоба (НЕслоба – невиност, непорочност), НЕже, НЕжели (НЕже, НЕжели – него, него ли; везник), НЕбо, НЕбеса (НЕбо, НЕбеса), преНЕбесный (преНЕбесниј – који је више небеса, наднебесни)...

б) Н испред **И/Ї** када је оно јотовано и чита се као: „**ЊИ**“: свѣтЫНИ (свјатиЊИ – Дат. и Лок. једн. од: СвѣтЫНА – СвјатиЊа = СветиЊа), ближИИ (ближИИ), ГосподИИ (ГосподИИ), днешИИ (днешИИ), внѣтрИИ (внутреИИ), горИИ (горИИ)...

Н испред **И/Ї** чита се као: „**НИ**“: искоНИ (искоНИ – од искона, од памтивека, испочетка, одувек, одавно), конНИкъ (конНИк – коњаНИк), кораблеНИкъ (корабљеНИк – морнар, веслач), НИже (НИже – НИти), НИзложитель (НИзложитель – победник), НИзъ (НИзу – ниско, доле), НИколиже (НИколиже – никако), молеНИе (мољеНИе), поклонеНИе (поклоњеНИе), твореНИе (твореНИе – дело, сатворење), писаНИе (писаНИе – писмо, писање)...

ђ) Н испред **Ъ**:

1) као „**Њ**“ воЊъ воЊъже (въ Њъ, въ него) (воЊъ – у њ', у њега; воЊъже – у који (час), онда када (се нешто деси))...

2) као „**Н**“: браНъ (браН – рат, бој, борба, битка), даНъ (даН – порез, давање, оно што се даје; за разлику од: деНъ – деН – дан), такође и у примерима горе наведеним...

аутор Миодраг Рођенков

ПРИМЪЧАНИЈЕ - ПРИМЕДБА:

Навођениа ради изъреченій изъ Свѣштеннагѡ Писанія, пользовали ксѣмъ:

· **А**· „Бібліа, сирѣчь книги Свѣщеннагѡ Писанія Вѣхагѡ и Новагѡ Завѣта“ съ параллельными мѣстами; тисненіе второе; Санктпетербѣргъ, Сѣнодальнаѡ тѣпографіѡ, фѣц (1900. л. г.) – поновљено издање: Российское Библейское Общество, Москва, 2001. (ѣѡ Лѣта Господня).

· **Б**· „Молитвословъ и Ѳалтырь“; Издаиіе Срѣтенскагѡ монастыря – Москва, въ лѣто Ѳ Рождества по плоти Бога Слова – ѣѡ (у лето 2001. од Рођења у плоти Бога Слова).

- **Г** „Свето Писмо Старога и Новогa Завјета”, превео Стари Завјет Буро Даничић; Нови Завјет (кога нисмо користили), Вук Стефановић Караџић; Британско и инострано Библијско друштво, Београд, 1992.г.
- **Д** „Свето Писмо Нови Завјет”; Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве; Београд, 2002.г.
- **Е** „Псалтир са девет Библијских песама”; превео Владика (бивши Захумско-херцеговачки) Атанасије (Јевтић); Врњачка Бања, Васкрс 2000. л. Г.
- **Ѕ** „Премудрости Соломонове”; превео Митрополит Црногорско-приморски Амфилохије (Радовић), Врњачка Бања – Никшић, 1995. лета Господња.
- **З** „Књиге Макавејске”, превео и приредио Епископ Атанасије (Јевтић – бивши Захумскохерцеговачки).

Црквенословенски текст, коришћен је углавном без уобичајених скраћеница и утврђених надредних знакова (који се ионако не користе у србском читању, они пак надредни знаци који су овде употребљени, служе искључиво ради Србима лакшег читања црквенословенскога текста – види *Напомену* на крају књиге, а њихова је основа нормализовани правопис старословенскога језика).

ПОЛЗОВАЊЕ КЊИГЫ : ЛИТЕРАТУРА:

1. Петар Ђорђић: *Старословенски језик*, Матица Српска, Нови Сад, 1975.
2. Петар Ђорђић: *Историја српске ћирилице*; треће издање; Београд, 1990.
3. Светозар Николић: *Старословенски језик I* – примери са речником; Београд, 1995.
4. Светозар Николић: *Старословенски језик II* – Граматика старословенског језика; Београд, 1995.
5. Рад. Б. Алексић: *Читанка старословенскога језика – с речником*, Београд, 1950.
6. Иеромонах Алипий (Гаманович): *Граматика Црковно-словјанског језика*, Художественная литература, Москва, 1991.
7. Б. Ђирковић, професор: *Граматика црквенословенског језика за ученике Богословије*; Београд, 1949.
8. Протојереј Славко Љ. Зорица: *Граматика црквенословенског језика*; Сремски Карловци, 1996.
9. Стјепан М. Куљбакин: *Старословенска граматика*, Државна штампарија Краљевине Југославије, Београд, 1930.
10. Ст. М. Куљбакин: *Палеографска и језичка испитивања о Мирослављевом Јеванђељу*, Сремски Карловци, 1925.
11. Јосип Врана: *Вуканово Еванђеље*, Београд, 1967.
12. Проф. др Александар Младеновић: *Елементи историје српскохрватског језика*, Општа енциклопедија Ларус; том I – Наука о језику (стр. 419-426); Београд, 1971.
13. Александар Младеновић: *Типови књижевног језика код Срба у другој половини XVIII и почетком XIX века*; Реферати за VII Међународни конгрес слависта у Варшави (стр. 39-53); Нови Сад, 1973.
14. Александар Младеновић: *Неколико мисли о српскословенском, рускословенском и славеносрпском типу књижевног језика*, Зборник Матице Српске за филологију и лингвистику XXVII – XXVIII, посвећено академицима Милки Ивић и Павлу Ивићу поводом 60-годишњице живота (стр. 501-505), Нови Сад 1984-1985.
15. Даница Стевановић: *Гласови српскохрватског језика и њихове промене*; Исто (стр. 426-433)
16. Даница Стевановић: *Граматика савременог књижевног језика*; Исто (стр. 434-453)

17. М. Стевановић: *Граматика српскохрватског језика за више разреде гимназије* – шесто издање; *Обод* – Цетиње, 1966.
18. Р. Ф. Пољанец: *Преглед граматике руског језика – Очерк граматике руског језика*; Школска књига, Загреб, 1967.
19. Александар Белић: *Општа лингвистика* – том први; Завод за издавање уџбеника, Нови Сад, Будућност, 1998.
20. Александар Белић: *Историја српског језика* – том четврти; Завод за издавање уџбеника, Нови Сад, Будућност, 1999.
21. А. Белић: *Галички дијалекат*, Српска краљевска академија – Српски дијалектолошки зборник, књига VII; Београд – Сремски Карловци, 1935.
22. Х. Шустер – Шевц, Лајпциг: *О историји и географији етничког имена СОРБ/СЕРБ/САРБ/СРБ(ИН)*; *Зборник Матице Српске за филологију и лингвистику XXVII-XXVIII* (стр. 907-913); Нови Сад, 1984-1985.
23. Павле Ивић и Вера Јерковић: *Правопис српскохрватских ћирилских повеља и писама XII и XIII века*; Нови Сад, 1981.
24. Павле Ивић и Вера Јерковић: *Палеографски опис и правопис Дечанских хрисовуља*; Нови Сад, 1982.
25. Вера Јерковић: *Српскословенска норма у гласовима и морфолошком систему* – Југословенски семинар за стране слависте, 33-34, Филозофски факултет у Задру, Задар 1984. (стр. 55-65).
26. Вера Јерковић: *Морфолошки систем у „Житију Светог Симеона” од Свевог Саве*; *Јужнословенски филолог XXXVII*; Београд, 1981. (стр. 195-213).
27. Јасмина Грковић: *Софијска служба Светом Сави* – палеографска, ортографска и језичка испитивања; Нови Сад, 1986.
28. Бранкица Чигоја: *Најстарији српски ћирилски натписи – (графија, ортографија и језик), треће издање*; Београд, 1998.
29. А. Е. Пенингтон (Оксфорд): *Правила изговора литургијског појања у Србији у петнаестом веку*; *Стара српска музика* – Музиколошки институт Српске академије наука и уметности, посебна издања – књига 15/I; приредио Димитрије Стефановић; Београд, 1975. (стр. 35-49).
30. Даница Петровић: *Осмогласник у музичкој традицији Јужних Словена*, Музиколошки институт САНУ, посебна издања; књига 16/I; Београд, 1982.
31. Ксенија Минчић: *Деклинација именица у Вукановом Јеванђељу; Прилози проучавању језика*, Институт за јужнословенске језике Филозофског факултета у Новом Саду – 21; Нови Сад 1985. (стр. 9-21)
32. Р. В. Булатова: *К изучению систем надстрочных знаков в древнесербских рукописях*, *Зборник Владимира Мошина* (стр. 113-116), Београд, 1977.
33. Олга Недельковић: *Знаки ударений в средневековых сербских рукописях (XII – XIV вв.)*, *Источники и историография славянского средневековья*; издательство: „Наука” (стр. 101-134.), Академия наук СССР, Москва, 1967.
34. *Србљак – I*; Српска Књижевна Задруга, Београд, 1970.

СЛОВАРИ ЖЕ И РЪКОМАТЪНЪНЕ КЊИГЪ :: РЕЧНИЦИ И ПРИРУЧНИЦИ:

1. Прота Сава Петковић: *Речник црквенословенског језика*; Сремски Карловци 1935.
2. Протојерей Г. Дьяченко: *Полный Церквенословянский словарь*; Москва, 2002.
3. Проф. др Димитрије П. Ђуровић: *Речник руско-српскохрватски са граматиком руског језика – друго поправљено издање*; Београд 1946.
4. Бранислав Грујић: *Русско-српскохорватский школьный словарь – Руско-српскохрватски школски речник*; Графички завод Титоград, без датума.
5. И. И. Толстой: *Сербско-хорватско – русский словарь*, Москва, 1957.

6. А. Г. Преображенский: *Этимологический словарь русского Языка – том первый*, Москва, 1959.
7. Петар Борђић: *Речник старословенског језика* (види: 1. Литература)
8. Светозар Николић: *Речник старословенског језика* (види: 3. Литература)
9. Рад. Б. Алексић: *Речник старословенског језика* (види: 5. Литература)
10. Стјепан Сенц: *Грчко-хрватски рјечник за школе*, Загреб, 1910. (репринт 1988.).
11. Протојереј др Радомир В. Поповић: *Грчко-српски речник Новог Завета – друго исправљено издање*, Београд, 2002.
12. Милан Вујаклија: *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1980.
13. Ђ. Даничић: *Рјечник из књижевних старина српских – дио трећи (Р-Ђ)*, Државна штампарија, Биоград, 1864.
14. Ђорђе Трифуновић: *Азбучник српских средњевековних књижевних појмова – друго допуњено издање*, Нолит – Београд, 1990.
15. Јурај Локмер: *Изложба: Глагољица – водич*, Свеучилишна књижница Ријека; Ријека, 2001.

НАПОМЕНА О ЧИТАЊУ И ФОНЕТСКОЈ ТРАНССКРИПЦИЈИ:

Ради лакшег, за нас Србе, читања текстова на црквенословенском језику, користили смо надредне знаке (облечена или камора - [˘]), ради означавања мекоће сугласника (из нормализованог правописа старословенског језика), превасходно: „л – љ” = љ[˘]; и: „н – њ” = њ[˘]; као и за ознаку јотованих слогова (оштри акценат – оксија - [˘]): „ја” = а[˘]; „је” = ѓ, ѓ[˘]; „ји” = и[˘]; „ија” = ѓа, ѓ[˘]; „ије” = ѓѓ, „је” = к, к[˘]; „ји” = и, (ни), „ији” = ѓи, „јо” = (нв), „ју” = ѓџ (ю); „ља” = ѓа, ѓа[˘], „ље” = ѓѓ, ѓѓ[˘], ѓк, „љи” = ѓи, ѓни, „љо” = ѓнв, „љу” = ѓю; „ња” = ѓа, ѓа[˘], „ње” = ѓѓ, ѓѓ[˘], ѓк, „њи” = ѓи, ѓни, „њо” = ѓнв, „њу” = ѓю; на местима где су полугласи (само у старословенском): вѣ = в[˘] (ѣ - *дебело јер* – мукли тврди полуглас, настао од кратког „у”- краћи је од кратког „у”, стога смо у транскрипцији (писаном изговору), користили: „у”([˘]); чује се када сугласнике појединачно изговарамо – б[˘], г[˘], д[˘]); вѣ = в[˘] (ѣ - *танко јер* – предњи меки полуглас, настао од кратког „и”- краћи је од кратког „и”, стога смо у транскрипцији користили: „и”([˘]); чује се када изговарамо: ѣ, ѣ[˘], ј, љ, њ); ѣ = [˘]ѓ (јат, у старословенском нарочити самогласник, двоглас-дифтонг, који се као такав није очувао ни у једном живом словенском језику, осим можда у неким дијалектима, сматра се да је он био двоглас између „а и е” отворен; у србском језику, он је прешао у: „е, ие, ије, је или и”, те смо тако добили екавски, јекавски и икавски изговор. Професор Александар Белић у својој *Историји српског језика*, сматра да се он код Срба изговарао као глас између „и и е”, те смо га онда тако и обележили: „[˘]е”); могла би се приметити разлика тога гласа „[˘]е” од правога „е” и у савременом србском језику екавског изговора – и у шумадијско-војвођанском наречју-дијалекту, нпр. – дете=дѣте, наравно: *дијете, дите*); ѓ = е[˘] (мали јус, у црквенословенском – ја; у србском – е); ѓ = је[˘] (јотовани мали јус, у црквенословенском најчешће прешао у ја, а у србском у - је); ѓ = о[˘] (велики јус, у црквенословенском, као и у србском, најчешће прешао у - у); ѓ = јо[˘] (јотовани велики јус, у црквенословенском и у србском, најчешће прешао у - ју); такође, на оним местима где се у србском изговору црквенословенскога (а и старословенскога, као и србкословенскога), јавља *непостојано* „а” (насталог вокализацијом полугласова – прелажењем полугласова у пуне самогласнике, код Срба најчешће реда „а”, ређе „е”, сасвим ретко „о”, а још ређе „и”), то смо обележили тзв. апострофом „пајерак”- ‘- мѣзда = мазда (у старословенском: мѣзда = м[˘]зда); ѣ, ѣ = [˘]и (јери, или пак „тврдо и” јесте такође

двоглас, састављен из тврдога полугласа (дебелогa јер) и гласa „и”, задржао се у руском и пољском језику нпр. у речи: **ѡѡти** = бити-постојати-бивати; за разлику од: **ѡѡти** = тући, бити у смислу пребијати; стога смо га у старословенским транскрипцијама обележавали: *ѡи*, док у црквенословенским само са обичним „и”, како га и читамо.

Міодрагъ Р. Рођенъковъ

